

Zaharia Stancu köszöntése

A XX. századi román kultúra, a jelenkori román irodalom egyik kimagasló egyéniségét ünnepeltük ebben a hónapban: Zaharia Stancu akadémikus hetvenéves. Neve és írásművészete egybefonódik mindazzal, amit ma a román irodalom jelent, kétszeresen is egybefonódik. Gazdag életműve, számos nagysikerű regénye és prózai munkája, nem kevésbé jelentős és korszerű költészete az egyik szál, másik az a fáradhatatlan közéleti tevékenység, mely a múltó évtizedekkel s a betegséggel dacolva, ott tartja mindig az első sorokban.

Talán legismertebb műve a *Mezitláb* (Desculț) című regény, melyben kitörölhetetlen gyermekkori emlékek alapján a századelő nagy paraszttömegének, 1907-nek állít művészileg is maradandó emléket, de nem kevésbé kiemelkedő nagy könyvsikerek a *Sirató* (Ce mult te-am iubit) s a *Karaván* (Șatra); mindeniket méltó tolmácsolásban megismerte, értékelt és megszerette a romániai magyar és a magyarországi olvasóközönség is. Költészete, kiapadhatatlan és férfias lírája, mely az utóbbi években kiteljesedett, gazdagodott, ugyancsak előkelő helyet, rangot biztosít neki a jelenkori román lírában. Hosszú évek óta, megválasztva és újraválasztva, mint elnök vezeti a Romániai Írók Szövetségét, bölcsessége és határozottsága, e fontos közintézmény élén tanúsított végtelen egyszerűsége és kitartása az íróársak, az egész társadalom nagyrabecsülését vívta ki. Zaharia Stancu régi és hű munkása a pártnak, megingathatatlan harcosa a népek közötti testvériségnek, következetes szószólója az irodalmak közeledésének, a nagy emberi eszmények nevében. A romániai magyar irodalom is nemegyszer érezte, élvezte pártfogó gondoskodását, szeretetét, és ugyanolyan mértékben bírja a magyar írók és olvasók nagyrabecsülését és bizalmát.

Gazdag életének eme ünnepélyes pillanatában mindnyájunk nevében, írók, olvasók, szerkesztők nevében kívánunk neki erőt, egészséget és újabb alkotói sikereket.

Lászlóffy Aladár

ZAHARIA STANCU

ARANY SORS

Arany sorsom volt, arany sorsom,
Istennek hála és köszönet.
Lágyan lebegtem egy úszó sziget-rongyon
Álmatlanság zavaros mélyei felett.

Arany pénzem a szavak voltak,
Ruhám: az éj zafír palástja,
Szerelmeim — a jólneveltek s a bomlottak —
Szavanként olvadtak a suttyósba, lángba.

A születésem nem hírelték könyvek,
Halálomat, remélem, itt-ott hirdetik.
Kötéltől vonva, mit nyakamba kötöttek,
Járhattam be az ég tündöklő tájait.

A földet örökké senki sem uralja,
Nappal a tóban nem tükröződnek csillagok.
Mikor a vad szelek elpihennek alva,
Az elgyötört erdők hallgatagok.

ÉNEK

Szeretném, ha millió szavam volna,
Hogy dicsérhessem földre jöttödet.
Nem tudom, a hajnalok hoztak-e,
Vagy mint az esőt, a szelek.

Az erdők lombja hegedűvé változott,
És fuvola lett minden ág.
Az erdei róókák nyomodba szegődtek,
Őzek várakoznak reád.

Tegnap még a hold alatt sétáltál,
Meszes fehérség vonta be arcodat.
Kerek, kristály itatóvályúból
Nadrágulyát ittak a szabad lovak.

Szeretném, ha millió szavam volna,
Hogy énekeljelek, s a földhöz kösselek.
Nem tudom, a hajnalok hoztak-e.
Nem tudom, lehet, hogy a szelek.

JANCSIK PÁL fordításai

DOBRISÁN

Román népballada

Zöld levél s egy fűzberék,
Urak, rám figyeljeteK,
Hadd mondjak egy éneket.

Bukarestben, a városban,
Hol nagy házak hosszú sorban,
Mihnea vajda udvarába
Betalált

és ott megállt,
Testvér, három öregember,
A szakálluk, mint a kender,
Hónuk alatt a sapkájuk,
S csak úgy vállon a kabátjuk.
Egy közülük burdusáni,
Egy közülük meg csegáni,
És a harmadik lupsáni.
Dobrisánt perlik be ők
Mihnea vajdaúr előtt.
Szólván hozzá, hogyan szóltak,
Rája ők mint panasztak?
— Hej, Urunk, hej, Mihnea vajda,
Hol látni oly urakat,
Oly bojárás hol akad,
Hol még oly bojár a földön,
Hogy titokban trónra törjön?
Két úr egy országban: éppen
Mint ha két nap vón az égen;
Egy trónszéken ülni ketten:
Mint két penge egy hüvelyben.
Nagyságod itt Bukarestben,
Dobrisán meg Sztojenestben.

S azt, mi ott van Dobrisánál,
Nem látni, csak a szultánál,
Nagyságodnak nincs olyasmi,
Az országban nincsen annyi.
Dobrisán nagy házai
Mind pompás és tiszta lak,
Úgy ragyognak, mint a nap.
Nagyságod kit elmarasztalt,
Nem végzi ki, nem akasztat;
Dobrisán kit elítél,
Arra istráng vár, kötél.
S van még más is Dobrisánál,
Mint talán csak egy szultánál,
Ami Nagyságodnak nincsen,

Amit nem találni itten:
Minden száműzött bojárt
Ő ott karkitárva várt,
Őket ő mind befogadta,
S pásztorokként alkalmazta.
Am ők nem járnak gubában,
Hanem úri szép ruhában,
A kaftánjuk barnaszín,
A csizmájuk karmazsin,
Lágy gyapot a kapca benne,
Szórrél szöve és keverve,
Melegebb már nem lehetne.
S van még más is Dobrisának,
Mint talán csak egy szultának,
Ami Nagyságodnak nincsen,
Amit nem találni itten:
Ötszáz kost számlál a nyája,
Legelőit ennyi járja,
S kurta farkú mindahánya.
Szarvuk megcsavarodott,
Hegyük bearanyozott,
S ha megmérnek egyet, az
Farktól szarvig hét arasz.
Dobrisánál a csobánok,
Mint tanácsban a bojárók,
Nagy furkosbotokra dőlnek,
S kaftánokba öltözöttek.
És a bácsok horgasbotja
Mind ezüsttel van bevonva,
Olyanokat nem találtam,
Életemben sose láttam.
S horgasbotjaik hegyében,
S karikákon függve szépen,
Egy-egy ékkő, mint a vér,
Egy egy országot megér,
És gyémántkő: sugara
Messze villog éjszaka.
És más is van Dobrisánál,
Mint talán csak egy szultánál,
Ami Nagyságodnak nincsen,
Amit nem találni itten:
Juhok százával legelnek,
És a nyáron mind megellnek,
Bor, méz bőviben vagyon,
S pénz — tömérdek nagy vagyon!

Mihnea vajda hallgatott,
Hallgatott, gondolkodott,
Majd parancsot írt legott,
És így hallatá szavát:
— Hé, Ghinea, főporkoláb,
Amióta azzá lettél,
Érettem te mit sem tettél;
Ám egy-kettő, talpra most,
Bármi mély a sár, taposd,
Indulj, testvér, még ez éjen,
Arcod ússzon veritékben.
Indulj, Ghinea, mielőbb,
S hozzad melónkbe őt,
Minden aklával, juhával,
Minden ingó vagyónával!

Ghinea ment, igyekezett,
Dobrisánhoz érkezett,
Ott a fermánt felmutatta,
Néki a kezébe adta.
Megköszönve, meghajolva,
Ő azt a kezébe fogta,
S míg olvasta szövegét,
Könny öntötte el szemét.
Semmibe ő nem vehette,
Hogy ne menjen, nem tehetta,
A parancsszó fejedelmi,
Eleget kell annak tenni.

Testvér, felkelt ő tehát,
Hegyikürtjével kiállt,
És azt szájához szorította,
Pásztornépét összehívta.
A csobánok jöttek erre,
Birkák százait terelve;
A gulyákat is terelték,
S az utat nyakukba vették,
Sáros útját Sztojenestnek,
Nekivágva Bukarestnek.
S mind csak az utat követve,
Mentek, testvér, mentek egyre,
Nagy erdőkben éjszakáztak,
Míg a vajdához találtak.

Milyen a csobán? Akárhány
Nem tudja, hogy mi a sáfrány,
Leszakítva hogyha látja,
Fű az is, azt mondja rája.
Ők is, mikor odaértek,
És az udvarba betértek,
Ott a gyepre lehevertek,

Holmit és botot letettek,
Letették a botokat,
Falhoz dőttve azokat.
Mind ezüst volt, mind remek,
Sehol szebbek nincsenek,
S valamennyi bot hegyében,
S karikákon függve szépen,
Egy-egy ékkő villogott,
Hogy a ház bent csillogott.

Mihnea vajda ágya fénylett,
Mihnea vajda most megébredt,
Éjnek évadján felugrott,
Arca veritékben úszott,
S szertenézve ott magában,
Fényt látott ő a szobában,
Fények gyúltak, sugarak,
Mint amikor kél a nap.
Belecsapva tenyerébe
Hívta, jöjjön a legénye,
S mikor ott volt az, lehordta,
Szólván hozzá, így korholta:
— Reggel van, s még most se jössz
te?

A Divánt nem hívtam össze!

A legénye

— a beszéde

Nyílt s okos — így válaszolt,
Az urához szólva szólt:
— Várj, Uram, ne szídj te engem,
Mert vétkeznél a szivedben.
Mert hát nincs még itt a reggel,
Juhnyájakkal, emberekkel
Mostan jött meg Dobrisán:
Itt csobán meg ott csobán.
Szenderegnek kint, ledőlve,
Botjaik meg nekidőtve,
Nekidőtve a falaknak,
És mind színezüstből vannak,
Olyanokat nem találtam,
Életemben sose láttam:
Valamennyi bot hegyében,
S karikákon függve szépen,
Egy-egy drága ékkő csillog,
Fényük házadba bevillog.

Mihnea nem hitt a legénynek,
Mihnea vajda a fülének,
Ment az ablakhoz, holott
Látta most a sok botot,

A sok pásztort számigálta,
A sok birkát vette számba.
S míg ott számolt, azalatt
Felkelt, felbukkant a nap,
Hívta hát

az udvarát,
Egybe mind a sok bojárt,
Összehívta a Divánt.

Egybegyűlt a sok bojár ott,
S látván a nagyszámú pásztort
Botjaikkal, — csak megálltak,
Ily vagyont ők sose láttak;
Ámuldozva elmeredtek,
S félelmükben megremegtek,
Mint ha ott a hóhér állna,
Hogy a fejüket levágja.

Maga Dobrisán nem ült,
Szolgái közt elvegyűlt,
Pásztornépe közé állott,
Jött-ment, mindenre vigyázott.
Őt fel nem ismerte senki,
Bácsnak nézte valamennyi,
Kinek dolga felügyelni.

Mihnea vajda most hívatta,
A Diván elé hozatta,
És ott mily szókkal fogadta?
Igazságtalan lehordta,
Édesanyját káromolta.
Dobrisán most mit csinált?
Hogyan hallatá szavát?
— Hej, Uram, hej, Mihnea vajda,
Jól vigyázzál a szavadra,
Mert vétket veszel magadra!
Hogyha szépen te megkérded,
Én elmondtam volna néked
A legtisztább igazat,
S adtam vón rá szavamat.
Hej, Uram, hej, Mihnea vajda,
Egy szót engedj meg te nékem:
Mondd, tudod, ki a fivérem?
Volt nekem, volt egy apám,
Igaz hívő, jó apám,
Hívták őt Kipár királynak.
S van nekem, van egy fivérem,
Úgy hívják őt: Mihnea vajda.
Nagyságodnak a neve,
Életemnek fellege.

Mihnea akkor mit csinált?
Ő a székeről felállt,
Szidta anyját, átkozódott,
És kiáltva ilyen szólott:
— Nem volt, nem volt soha nékem
Gubás juhpásztor fivérem!

Dobrisán kérésre fogta,
Édes hangon csitította,
Hozzá szépen, igazán szólt,
Mert, testvér, már előállott
A bakó, hogy mit se várva,
Fejét pallossal levágja.
Dobrisán őt hogy kérlete,
Hogy szólt hozzá, felfelelve?
— Mihnea, ország fejedelme,
Ne siess fejem levágni,
Mert azt meg fogod te báni.
Ne vegyed fóm,
várj, míg megjön
Ékes mentém
és szekercém.

És míg hozzá így beszélt,
Azt a fekete szemét
Az út hosszára vetette,
Pillantása azt kereste.
S mit ott látott, mérve hosszát,
Az nagy örömeire szolgált:
Egy koci jött gyorsan arra,
Minden részén megvasalva,
Gyönyörűszép zöldre festve,
S színarannyal béeresztve.
Benne egy apáca ült,
Egy apáca hátradőlve,
Halavány az arcabőre,
Haja elrejtve, bedugva,
Ştefănița vajda húga.

Az urak, kik ottan voltak,
Látván őt, földig hajoltak.

Hogy a koci ott megállt,
Ő a kocsiból leszállt,
És a lépcsőn fellépdelve,
Bevonult ő a terembe,
Ott kezét ökölbe fogta,
Szépszerén meglódította,
És lesújtott a bakóra.
Hol az ökle azt elérte,

Annak eleredt a vére,
Vére a falakra feccsent,
Minden úr ott kővé dermedt.

Akkor aztán az apáca,
Köpenyében matarászva,
Díszes írást vett ki onnan,
S az asztalra tette nyomban,
Mindeneknek megmutatta,
Kért mindenkit, hogy olvassa.
Azt az írást aki látta,
Ment, futott a napvilágra,
Keresztet vetett magára.

Mihnea vajda mit csinált?
Ő a székéről felállt,
S odalépve, odamenve,
Az írást kezébe vette,
Pillantását rávetette,
És olvasván szövegét,
Könny öntötte el szemét.
Akkor, szólván, hogy beszélt?
— Jó urak, szavamra mondom,
Úgy tudtam, hogy soha nékem
Nem volt juhásztor fivérem.
Ámde most ne nézzük, mint volt,
A dolog bebizonyított:
Megtaláltam e csobánt,
Megtaláltam Dobrisánt.

Alig végezvén szavát,
Mihnea vajda mit csinált?
Annyiban még most se hagyta,
Annak karját megragadta,
És a fürdőbe vezette;
Róla a gubát levette,
A gubát

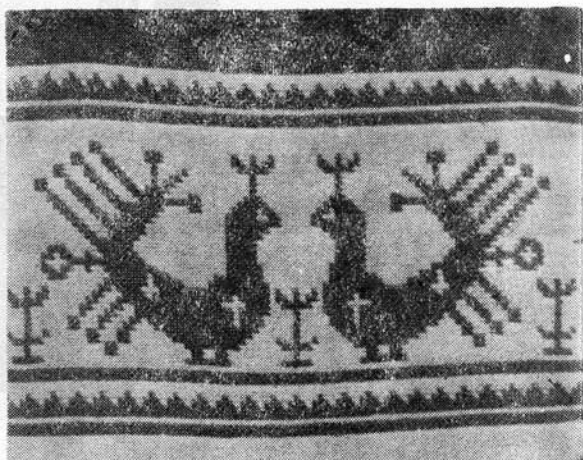
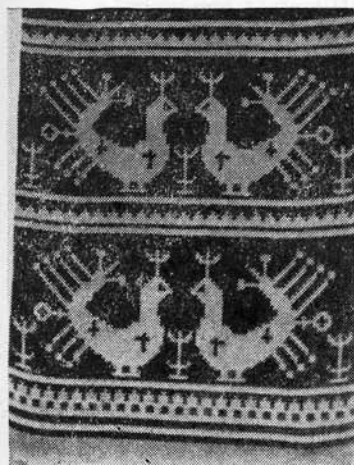
és a ruhát.
És ő rajta mit talált?
Rárajzolva derekára
Fénylett búza szép kalásza.
S amikor mellére nézett,
Rajta, testvér, ott mi fénylett?
Ott két fejedelmi jel volt,
Ott a szent nap és a szent hold.
Vállain pedig mi villant?
Ott meg két szép esticsillag.

Mihnea, mindezt látva ottan,
Szépen kézen fogta mostan,
A terembe
bevezette,
S szólt: az urak jöjjenek be;
Kezet csókolt a nővérnek,
Dobrisán megmentőjének,
Megosztotta az uralmát,
S aztán hogy hallatta hangját?
— Ime, testvér, kormányozzál,
Magas tisztségeket osszál,
Minden dolgot rendbehozzál.

KISS JENŐ fordítása

Kiss Jenő román népballada-fordításainak készülő negyedik kötetéből

Karéliai pávás

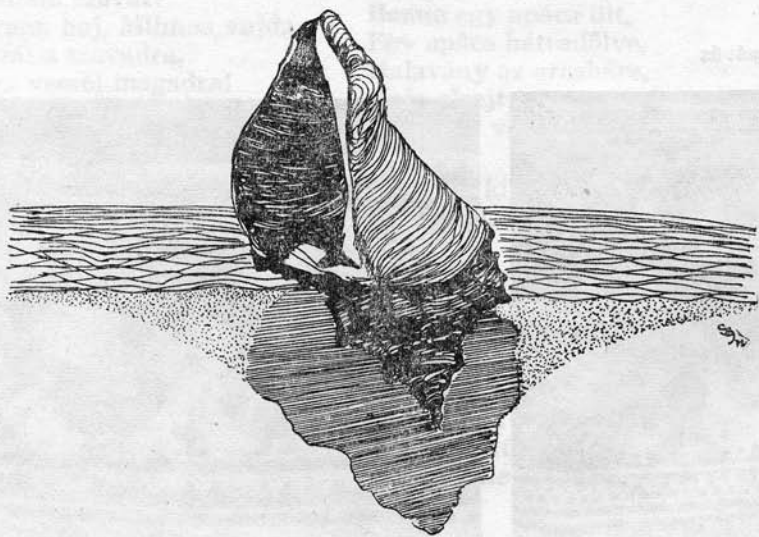

PÁLL LAJOS

VALAKI MEGVÁLTOTTA FEHÉRSÉGGEL

Dr. Bakk Elek emlékére

Hull a hó, hull a hó,
földre, fűre, fára,
megomlott az emlékezés vára
hány ezer éve?
Valaki eloltott minden tüzet,
kinyílt a szürkesség virága.
Hull a hó, hull a hó,
hány ezer éve...?
Márványban a sötét erek,
derengnek a fák,
valaki elátkozta a falut,
valaki megváltotta fehérséggel,
s csak hullnak a néma litániák.
Valaki elment, kölcsön adta ősz haját,
szálanként szálldos a föld felől a nap iránt.
Estére megfagy a festék,
a vászon lötytyedt fehér,
a szín, a cinke, bujkáló élet,
s legyen az öröm penészes kenyér,
tisztá pékasszony szemben az oldal,
megpirult tenyerén a lemenő nap.
Este hamvat szítáta, a beteg holddal,
a fagy megint harap!

VÁSÁRHELYI GÉZA

MENEKÜLŐ DÓZSA SEREGÉBŐL

Hárman tudtuk mi az igaz
Dózsa Isten és én
merre vonszoljam most magam
az erdők közepén
égő üszök a talpam
bokám kétszeresre nőtt
talán már meg is haltam
mentve a menthetőt

itt gombák nem tenyésznek
és nem érik a málna
reámtört enyészet
egészen felzabálna
kőkény fenyőtoboz
városok fényei
vak vágyakon toroz
kit hagynak reményei
hagymáz kínoz és hasmenés
nincs is más igazság
a semmiken át szemembe néz
a létbizonytalanság

kaszák közt zuhanok
karóban a fejem
kutyák fogain jajgatok
porban ül a szemem
szederjes képem kötélen lebeg
égő gerendák között sercegek
ez az igazság
Dózsa a füstben
s belekben kóborol
s igazsággá testesülten
Isten ki tudja hol

délre költözködő golyák
buzgón csobogó patakok
szú mit etetnek fenyőfák
szálljatok fussatok rágjatok
egy világ rendezi sorát
hogy tartsák a századok
kaszákkal metszi fel hasát
fejszéket szülnek mellkasok
a csép fejeket hadar
járomszeg szúr át homlokot
magára ismer ki akar

ahogy most meghalok
ez az igazság
golyák szűk patakok
szálljatok rágjatok fussatok
ahányan meghalunk
annyi az igazság

*

erdőszélen fák közt állva
nyakamban az idők járma
látom boglyákra golyák szállnak
hallom a fáknak szűi rágnek
csobognak még a patakok
s én húzom az erdőt megfeszülten
le-lehullok kimerülten
még megvagyok még megvagyok

Szabó Gyula:
Festő és modellje

ILLYÉS GYULA

HAMAR MEGŐSZÜLÖK

Hamar megőszülök. Neked egy szál fehér sincs
fiatal nyers hajadban.
De érték milyen az, ami mert nincs, azért kincs?
Gyorsabban én haladtam

Énrám már hó esik. Én már magasban járok,
ahol madár se szólal.
Délszaki, lombja-sok síkság a te világod.
Termékeny folyamokkal —

Én tudom mi a tél. És ládd a hóban házat
csinálok, menedéket.
Hogy mire felkerülsz — — — — —
mehessek majd elébed —

KÁNTOR LAJOS

BELSŐ FELSZÓLÍTÁS

Illyés Gyulát 70. születésnapján méltóképpen köszönteni hasonló szellemi magaslatról lehetne, mint amit a magyar és jóideje már az európai irodalomban a vendégfogadó budai ház jelent, fent az Istenhegyi úton, vagy a Balaton fölé magasodó, tihanyi nyári lak; mindkettőben egyformán otthonosak a népélet lassan feledésbe merülő tárgyi emlékei s az ide özönlő, magyarul vagy világnyelveken írott legújabb, legmodernebb irodalmi alkotások, könyvek, folyóiratok. Szerzőnket ismerve, a magasrangú üdvözlő szónál mégis többet mondhat neki a köznapi tett vagy akár „egy harcos jónapot”. Hiszen Illyés sosem volt az elvont esztétikum propagálója, ifjúkorában az írói dicsőséget teljesen megvető névtelenségbe burkolózva vállalta a forradalom szolgálatát (épp mostanában fedezi fel az irodalomtörténet ezeket a mozgalmi elkötelezettségű verseket), s ma, amikor neve tekintélyt, erőt asszociál, újra (még mindig!) „az irodalmi művek irodalmon kívüli föladataira” hívja föl nagyszámú olvasója figyelmét. Nem árt ismét leírni: negyven évvel ezelőtt Gaál Gábor ennek az elkötelezett költőnek nyitotta meg először a *Korunk* hasábjait, hogy — József Attilával együtt — versben szóljon egy eljövendő szocializmus várományosaihoz, s évtizedek múltán a *Korunk*-hűség is kötelez minket odafigyelni Illyés Gyula szavára, tudomásul véve természetesen világ és mű változásait az emberöltőnyi időszakban.

Ezeket a változásokat, jellegüket, okaikat, társadalmi-esztétikai magyarázataikat a munkához látott irodalomtörténészek, monográfusok bizonyára pontosan kö-